

ה' לְדָבַר שְׂאִינוּ מְלֹאכָה וְאִינוּ אֲסוּר לַעֲשׂוֹת

בְּשַׁבָּת (יט) אֶלֶּא מְשׁוּם שְׁבוּת, מִתְּר לְיִשְׂרָאֵל לֹמַר לְאִינוּ-יְהוּדִי לַעֲשׂוֹתוֹ בְּשַׁבָּת, (כ) וְהוּא שִׁיחָה שֶׁם (כא) מְקַצֵּת הַלֵּי [*] אוּ יִהְיֶה צְרִיף לְדָבַר (כב) צְרִף הַרְבֵּה אוּ מִפְּנֵי מְצוּה.

ג"ד (סע)

ה' (יט) אֶלֶּא מְשׁוּם שְׁבוּת. אֶבֶל דְּבַר שְׂאִסוּרוֹ מִן הַתּוֹרָה אֲסוּר עַל-יְדֵי אִינוּ-יְהוּדִי (ו) אֶפְלוּ לְדָבַר מְצוּהוֹ, כְּדִלְקַמְן בְּסִימָן שֶׁלֹּא סְעִיף ו, (כב) וְעַל-פֶּן אֲסוּר לֹמַר לְאִינוּ-יְהוּדִי לְהַדְלִיק נֵר כְּדֵי לְלַמֵּד וּלְהַתְפַּלֵּל: (כ) וְהוּא שִׁיחָה שֶׁם נְכוּי. דְּכִינֵן שֶׁהָאֲסוּר אִינוּ אֶלֶּא מְדַרְבְּנָן, וְאֲסוּר אֲמִיחָה לְאִינוּ-יְהוּדִי הוּא גַם-כֶּן רַק מְדַרְבְּנָנוּ (ו), וְהֵי שְׁבוּת דְּשְׁבוּת, לֹא גְרוּר כְּאֶפְּנִים אֶלּוּ (ס):

ה' מצינו (יט)

20) ובאופן קבוע, כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"ד סי' כט) שאין להתיר שבות דשבות' לצורך דברים אלו, מפני שיש בזה זלזול גדול בכבוד השבת.

והיתר זה של 'שבות דשבות' בדבר מצוה, כתב לקמן (סי' שכ"ה ס"ק ס) שהוא רק במצוה גמורה, כגון הבאת יין לקידוש או תבשיל חם לסעודות שבת מחוץ לעירוב, אבל להביא מחוץ לעירוב דברים שאפשר בלעדיהם בדוחק קצת, כגון שיכר וכדו', אין בזה היתר של 'שבות דשבות' ונע"ש בס"ק סב, ש"מ"א אין למחות במקילים בזה.

ואף הכנסת אורחים, כתב הרמ"א לקמן (סי' שלג ס"א) שנחשבת כמצוה לגבי ההיתר של 'שבות דשבות'.

ולצורך קיום מצוה באופן מובהר, כגון תקיעה בראש השנה בשופר של איל, כתב לקמן (סי' תקפו ס"ק פו) שיתכן שמותר לומר לנכרי לעלות על אילן להביא משם את השופר, כשם שהותרה אמירה לנכרי באופן זה אם אין לו שופר כלל. וכן לומר לנכרי לפזר נרות בבית הכנסת לצורך אמירת פיוטים בשעת תפילת נעילה, כתב לקמן (סי' תרכ"ג ס"ק ג) שמותר, לפי שהוא 'שבות דשבות' לצורך מצוה.

אמנם, לגבי תפילה בציבור, כתב בשו"ת חוות יאיר (סי' קטו) שאף על פי שבהליכתו לבית הכנסת, מקיים מצות עשה של יונקדשתי בענייניו ליקדישי ויברכו, מ"מ הואיל ואין חיוב גמור ללכת, לא התירו 'שבות דשבות' עבור זה. אכן בפמ"ג (סי' תרי"ג א"א ס"ק ח) מבואר, שתפילה בציבור נחשבת כדבר מצוה. וכן דעת הגר"י קרליץ (חוט שני ח"ג פפ"א סוף ס"ק ו) לגבי מנעול דלת בית שהתקלקל, ואי אפשר לפתוח את הדלת מבלי שתתקלקל, שמותר לומר לנכרי שידחפנה ע"ד שתפתח, מפני שזהו 'שבות דשבות' לצורך תפילה בציבור. והוסיף, שנחשב הדבר גם 'שבות דשבות' במקום צער, כיון שאם לא יפתח הנכרי את הדלת, ישאר סגור בביתו במשך כל השבת. והוסיף, שאף אם לבסוף יביא הנכרי כלי עבודה ויפרוץ את הדלת באופן האסור מן התורה, אין בזה חשש, שהרי הוא לא ציוה את הנכרי לעשות כן, והוא עשה על דעת עצמו.

עיר תפילה וקריאת התורה לציבור, כתב בשו"ת אגרות משה (אגרות ח"ג סי' מב) שנחשב מצוה של רבים, ולכן התיר לומר לנכרי

לכבות מזגן שמקרר באופן שמפריע למתפללי ביהכ"נ עד שרבים ממתפללי ביהכ"נ אף שהם רק מיעוט מהמתפללים, עוזבים את ביהכ"נ מחמת הקור, ויתבטלו מתפילה בציבור וקריאת התורה. וכן התיר להדליק את האור שכבה בבית המדרש שלומדים בו, בבית, וכן כתב בארחות שבת (ח"ב פכ"ג הע' קנח) בשמו של הגאון ר' אהרן קוטלר זצ"ל, שהתיר להדליק את האור בבית המדרש ע"י נכרי, משום מצות ת"ת של רבים. מאידך, לענין גרטור של ישיבה שכבה, כתב הגר"ש אלישיב (קובץ תשובות ח"א סי' לב) שאע"פ שבספר 'השיב משה' הביא שיש קהילות שנהגו להקל ולהדליק ע"י נכרי משום ת"ת דרבים, מ"מ למעשה אין ראוי להתיר, כיון שאיסור אמירה לנכרי פרוץ בעיני הבריות, והפסקת פעולת גרטור הוא דבר מצוי, ואם ידליקו תמיד כשיכבה, יבואו לזלזל בכך.

ו) מצינו תפארת

מה שיש נוהגים בכמה בתי כנסיות שבא הגוי המשרת בשבת בבית הכנסת, מעצמו, ומדליק את אור החשמל לפני עמוד השחר בשביל המנין הראשון, או בערב קרוב לחשכה, אם יש היתר ללמוד ולהתפלל לאור החשמל. ע' בשו"ת יביע אומר חלק יא (חאו"ח סי' כה).

מותר לומר לגוי לשבור המנעול של ארון הקודש בשבת, כדי להוציא ספר תורה לקרות בו בציבור, שכיון שמקלקל אינו אלא מדרבנן, הוי שבות דשבות במקום מצוה. (שו"ת בית יהודה דף קי ע"ב אות יד. חזון עובדיה שבת ח"ג עמ' תמו. וע"ע בספר החיים פלאגי סי' ב אות יג, ובשו"ת יביע אומר ח"ט חאו"ח סי' פה אות ז, ובילקוט יוסף שבת ב עמ' רפה. וע"ע לעיל סי' רפב הערה 39.)
וכן אם אבד מפתח הדירה, ואי אפשר להכנס לתוכה, ויש לו צער מזה, ומתבטל ממצות עונג שבת, יכול להקל לומר לגוי שיפרוץ את הדירה דרך קלקול. וטוב שיאמר לגוי שיאמר לגוי חבירו שיעשה כן. (שו"ת מקוה המים ח"ה עמ' לו. ילקוט יוסף שבת ה עמ' רפד).